

ON *adīnčīg bark* IN THE ORKHON INSCRIPTIONS

Yong-Sǒng LI

Abstract

Orkhon Turkic is the oldest Turkic dialect whose written records have come down to us. It is known to us through the inscriptions found in Mongolia, mainly in the basin of the Orkhon River, thus being conveniently called ‘the Orkhon inscriptions’.

Since the Danish scholar Vilhelm Thomsen succeeded in deciphering the old Turkic script used in the Orkhon and Yenisei inscriptions, many scholars tried to interpret the texts of the inscriptions.

*The sentences containing the phrase *adīnčīg bark* in *KT S 12* and *BK N 14* appear differently in the first copies of the Orkhon inscriptions of the Finnish expedition and the Russian expedition. Moreover, parts of these sentences were already damaged and unreadable at that time.*

The sentences in question have been almost always read as follows based on V. Thomsen’s reading in 1896:

aŋar adīnčīg bark yaraturtum (KT S 12)

aŋar adīnčīg bark yar[atīt]dīm (BK N 14)

“I got them to build an extraordinary mausoleum.”

*However, it is difficult to read the letters ᠠᠨᠠᠷᠠᠳᠢᠨᠴᠢᠭᠪᠠᠷᠠᠲᠤᠷᠲᠤᠮ and ᠠᠨᠠᠷᠠᠳᠢᠨᠴᠢᠭᠪᠠᠷᠠᠲᠤᠷᠲᠤᠮ (IO 7) as *adīnčīg bark*. Moreover, there is no other occurrence of the phrase *adīnčīg bark* in the old Turkic inscriptions. By the way, the sentences in question may be read as follows based on W. Radloff’s edition in 1896 and his reading in 1897, although the editions by W. Radloff were changed several times:*

(a)ŋ(a)r : m[(ä)n : t(a)]š b(a)rk : y(a)r(a)turt(u)m : “I got them to build a stone mausoleum.” (KT S 12)

* Dr., Seoul National University, yulduz77@naver.com

[m(ä)n] (a)ŋ(a)r t(a)š(i)g : b(a)rk : y(a)r(a)[t(ıt)]d(i)m : “I got them to build a mausoleum out of stone.” (BK N 14)

The phrase taş bark ‘stone mausoleum’ occurs three times more in the Orkhon inscriptions (KT S 13, NE; BK N 15).

Key words: adinçig bark, Orkhon inscriptions, Orkhon Turkic, taş bark

Orhon Yazıtlarındaki adinçig bark Üzerine

Özet

Orhon Türkçesi, yazılı kayıtları bize kadar gelen en eski Türk diyalektidir. Moğolistan’da, başlıca Orhon Irmağı havzasında bulunan, dolayısıyla uygun olarak ‘Orhon Yazıtları’ diye adlandırılan yazıtlar vasıtasıyla bize biliniyor.

Danimarkalı bilgin Vilhelm Thomsen Orhon ve Yenisey yazıtlarında kullanılan eski Türk yazısını deşifre etmeyi başardığından beri çok sayıda bilgin yazıtların metinlerini yorumlamaya çalışmıştır.

KT G 12 ve BK K 14’deki adinçig bark ibaresini içeren cümleler, Fin ve Rus keşif heyetlerinin ilk Orhon yazıtları kopyalarında farklı çıkıyor. Üstelik bu cümlelerin kısımları daha o zamanlarda tahrip olmuş ve okunaksız durumdaydı.

Söz konusu cümleler 1896’daki V. Thomsen’in okuyuşuna dayanılarak hemen hemen her zaman şöyle okuna gelmiştir:

aŋar adinçig bark yaraturtum (KT G 12)

aŋar adinçig bark yar[atıt]dım (BK K 14)

“Onlara olağanüstü bir anıt-mezar yapturdım.”

Halbuki 𐰽𐰺𐰸𐰸 ve 𐰽𐰺...𐰸 harflerini (IO 7) adinçig bark okumak zordur. Ayrıca, eski Türk yazıtlarında adinçig bark ibaresinin başka bir örneği de yoktur. Bu arada, Söz konusu cümleler 1896’daki W. Radloff’un baskısı ve 1897’deki onun okuyuşuna dayanılarak, onun baskıları birkaç kez değiştirilmişse de, şöyle okunabilir:

(a)ŋ(a)r : m[(ä)n] : t(a)š b(a)rk : y(a)r(a)turt(u)m : “Onlara b[en ta]ş anıt-mezar yapturdım.” (KT G 12)

[m(ä)n] (a)ŋ(a)r t(a)š(i)g : b(a)rk : y(a)r(a)[t(ıt)]d(i)m : “[Ben] onlara taştan anıt-mezar yap[tur]dım.” (BK K 14)

Taş bark ‘taş anıt-mezar’ ibaresi Orhon yazıtlarında üç kez (KT G 13, KD; BK K 15) daha geçiyor:

Anahtar kelimeler: adinçig bark, Orhon yazıtları, Orhon Türkçesi, taş bark

I. Introduction

Orkhon Turkic is the oldest Turkic dialect whose written records have come down to us.¹ It is known to us through the inscriptions found in present-

1 Tekin 1968: 7.

day Outer Mongolia, mainly in the basin of the Orkhon River, thus being conveniently called ‘the Orkhon inscriptions’. These are the Kül Tigin, Bilgä Kagan, Tonyukuk, Išbara Tarkan (Ongi), and Küli Čor (Ikhe-Khushotu) inscriptions.²

Since the well-known Danish scholar Vilhelm Thomsen succeeded in deciphering the old Turkic script used in the Orkhon and Yenisei inscriptions of the ancient Turks,³ many scholars tried to interpret the texts of the inscriptions. Most parts of the inscriptions are already well read.

II. Interpretation of the phrase *adīnčig bark* by the scholars

The phrase *adīnčig bark* appears in KT S 12 and BK N 14. The sentences containing this phrase were interpreted as follows:

(1) :ḥ ḥ ḥ .ID:ḥ.ḥ.ḥ:ḥ:ḥY (IO 7) (KT S 12)

:ḥ..ḥD..ḥ...ḥḥḥ (IO 21) (BK N 14)

(2) :ḥ ḥ 1ḥ ḥ:D...:ḥḥḥḥ:ḥY (Radloff 1892: XX) (KT S 12)

:ḥ.ḥD:ḥḥḥḥ:ḥY)ḥḥḥḥ (Radloff 1892: XXV) (BK N 14)

(3) :ḥ ḥ ḥ ḥ ḥ:ḥḥḥḥYḥ:ḥḥḥY (Radloff 1894: 36) (KT S 12)

аңар мән таш барк уртуртым (Radloff 1894: 37)

“von diesen habe ich das Steinwerk herstellen lassen” (Radloff 1894: 36-37),
 “ich habe von ihnen das Steinwerk herstellen lassen” (Radloff 1894: 145b)

:ḥḥḥḥ ḥḥD.....(ḥḥḥY) (Radloff 1894: 80) (BK N 14)

аңар мән ... жаратыҗма “von diesen habe ich herrichten” (Radloff 1894: 81)

барк ‘das Geräth, der Hausrath, die Herrichtung’ ... **таш барк** ‘Steinwerk’ (Radloff 1894: 137a)

жарат- ‘vorziehen, Wohlgefallen haben, einrichten, ausführen’ (Radloff 1894: 117a)

таш ‘der Stein’ ... **таш барк** ‘Steinwerk’ (Radloff 1894: 124a)

уртур- ‘schlagen lassen, aufschreiben lassen’ (Radloff 1894: 103b)

(4) “Von ihnen liess ich das Steinwerk herstellen” (Radloff 1895: 447) (KT S 12)

“von ihnen habe ich verrichten” (Radloff 1895: 459) (BK N 14)

2 Tekin 1968: 9.

3 Tekin 1968: 12.

adīnçiy ‘başka, diğer, ayrı’ (Orkun 1941: 4)

añar ‘onu, orada, orada’ (Orkun 1941: 8)

barq ‘bark, ev bark; büyük bina’ (Orkun 1941: 18)

yarat- ‘yaratmak, tensik etmek, teşkil etmek’ (Orkun 1941: 133)

yaratur- ‘yapdırmak, vücade getirtmek’ (Orkun 1941: 133)

(11) :𐰽𐰺𐰍𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 (Malov 1951: 20) (KT S 12)

Аңар адынчыџ барк жаратуртым (Malov 1951: 28)

“Им я поручил устроить особое (специальное) здание” (Malov 1951: 35)

adynçyq ‘особый, другой’ (Malov 1951: 354b)

añar ‘ему’ (Malov 1951: 359a)

barq ‘(иранск. ?) здание, сооружение’ (Malov 1951: 368b)

jaratur- ‘приказать строить’ (Malov 1951: 385b)

(12) :𐰽𐰺𐰍𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 (Malov 1959: 15)⁶ (BK N 14)

аңар адынчыџ ташыџ баркыџ жаратдым (Malov 1959: 19)

“им я велел вытесать камень и (построить) надгробие (здание)” (Malov 1959: 24)

адынчыџ ‘различный’ (Malov 1959: 89b)

аңар ‘ему; им’ (Malov 1959: 90b)

барк ‘дом; здание’ (Malov 1959: 92a)

жарт- ‘поручить вытесать; разбить’ (Malov 1959: 95b)

(13) Аңар адынчыџ барк жаратуртым “Им я поручил создать особое (*adīnçiy*) здание” (Nasilov 1960: 19), “Их заставил (им поручил) создать особое здание” (Nasilov 1960: 23), “Им я поручил создать особое здание” (Nasilov 1960: 37) (KT S 12)

адынчыџ ‘особый’ (Nasilov 1960: 19)

барк ‘здание; постройка’ (Nasilov 1960: 15)

(14) аңар adīnč(č)iy barq yaraturtum (Tekin 1968: 232) (KT S 12)

“I got them to build an extraordinary mausoleum.” (Tekin 1968: 263)

аңар adīnč(č)iy barq yaratid(d)im (Tekin 1968: 247) (BK N 14)

“I got them to build an extraordinary mausoleum.” (Tekin 1968: 281)

adīnč(č)iy ‘extraordinary, wonderful’ (Tekin 1968: 299b)

6 It is impossible to read :𐰽𐰺𐰍𐰏𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚𐰚 as аңар адынчыџ ташыџ баркыџ жаратдым.

(17) aṅar adinçiy barq yaraturtum (Gabain 1974: 273) (KT S 12)

adinçiy, adinçiq, adinsiy ‘besonderer, auserwählter, andersartig, außerordentlich, besonders’ (Gabain 1974: 317b)

barq, parq (br.) ‘Habe, bauliche Anlage’ (Gabain 1974: 327a)

(18) (a)ñ(a)r : (a)d(i)ncıg : b(a)rk : y(a)r(a)turt(u)m : (Tekin 1988: 4) (KT S 12)

“Onlara olağanüstü bir türbe yapturttum” (Tekin 1988: 5)

(a)ñ(a)r : (a)d(i)ncıg : b(a)rk : y(a)r(a)t(ıt)d(i)m : (Tekin 1988: 32) (BK N 14)

“Onlara olağanüstü (bir) tapınak yapturttum” (Tekin 1988: 33)

adinçig ‘olağanüstü, harikulâde’ (Tekin 1988: 117)

añar ‘ona, onlara’ (Tekin 1988: 119)

bark ‘ev, barınak, konut; türbe, anıt-kabir’ (Tekin 1988: 123)

yaratıt- ‘yaptırmak, inşa etmek’ (Tekin 1988: 183)

yaratur- ‘yaptırmak’ (Tekin 1988: 183)

(19) Anḡar adinçig bark yaraturtum (Tekin 1995: 38) (KT S 12)

“Onlara olağanüstü bir türbe yapturttum” (Tekin 1995: 39)

Anḡar adinçig bark yarat<ıt>dım (Tekin 1995: 60) (BK N 14)

“Onlara olağanüstü (bir) tapınak yapturttum” (Tekin 1995: 61)

adinçig ‘olağanüstü, harikulade’ (Tekin 1995: 97a)

anḡar ‘ona, onlara’ (Tekin 1995: 98a)

bark ‘ev, barınak, konut; türbe, anıtkabir’ (Tekin 1995: 99a)

yaratıt- ‘yaptırmak, inşa ettirmek’ (Tekin 1995: 114b)

yaratur- ‘yaptırmak’ (Tekin 1995: 114b)

(20) aṅar adinç(ç)ıg bark yarat(t)urtum (KT S 12) = aṅar adinç(ç)ıg bark yaratı(d)dım (BK N 14) “Onlara olağanüstü bir anıt-mezar yapturdım” (Tekin 2000: 124)

Aṅar adinç(ç)ıg bark yarat(t)urtum (Tekin 2000: 220) (KT S 12)

adinç(ç)ıg ‘olağanüstü, benzersiz’ (Tekin 2000: 73), ‘olağanüstü, harika, şaşılması’ (Tekin 2000: 82)

adinç(ç)ıg bark “şaşılması bir anıt-mezar” (Tekin 2000: 199)

adinçig ‘şaşılması, olağanüstü’ (Tekin 2000: 237a)

aṅar ‘/ol/ zamirinin verme durumu’ (Tekin 2000: 238a)

- Gabain, A. von, *Alttürkische Grammatik*, 3. Auflage, Wiesbaden 1974. (1. Auflage 1941)
- Malov, Sergej Jefimovič, *Pamjatniki drevnetjurkskoj pis'mennosti*, Moskva & Leningrad 1951.
- _____, *Pamjatniki drevnetjurkskoj pis'mennosti mongolii i kirgizii*, Moskva & Leningrad 1959.
- Nasilov, Vladimir Mixajlovič, *Jazyk orxono-jenisejskix pamjatnikov*, Moskva 1960.
- Orkun, Hüseyin Namık, *Eski Türk Yazıtları I*, İstanbul 1936.
- _____, *Eski Türk Yazıtları IV*, İstanbul 1941.
- Radloff, Wilhelm, *Atlas der Alterthümer der Mongolei*, [Erste Lieferung] 1892; Dritte Lieferung 1896, St. Petersburg.
- _____, *Die alttürkischen Inschriften der Mongolei*, Erste Lieferung 1894, Zweite Lieferung 1894, Dritte Lieferung 1895, St. Petersburg.
- _____, *Die alttürkischen Inschriften der Mongolei*, Neue Folge, St. Petersburg 1897.
- _____, *Versuch eines Wörterbuchs der Türk-Dialecte*, III, St. Petersburg 1905.
- _____, *Versuch eines Wörterbuchs der Türk-Dialecte*, IV, St. Petersburg 1911.
- Societe Finno-Ougrienne, *Inscriptions de l'Orkhon recueillies par l'expédition finnoise 1890*, Helsingfors 1892. (= IO)
- Tekin, Tekin., *A Grammar of Orkhon Turkic*, Indiana University Publications, Uralic and Altaic Series Vol. 69, Bloomington & The Hague 1968.
- _____, *Orhon Yazıtları*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 540, Ankara 1988.
- _____, “A New Classification of the Turkic Languages”, *Türk Dilleri Araştırmaları 1* (1991), pp. 5-18.
- _____, *Orhon Yazıtları: Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk*, Simurg Dil ve Edebiyat Dizisi: 1, İstanbul 1995.
- _____, *Orhon Türkçesi Grameri*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9, Ankara 2000.
- _____, 돌궐 비문 연구 — 췌 티긴 비문, 빌개 카간 비문, 투뉴쿠궐 비문 — [Dolgwāl Bimun Yāngu — Kül Tigin Bimun, Bilgä Kagan Bimun, Tunyukukü Bimun — = Researches into the Orkhon Inscriptions — Kül Tigin Inscription, Bilgä Kagan Inscription, Tuñukuk Inscription —], translated and annotated by Yong-Söng Li, Seoul 2008.
- Thomsen, Vilhelm, *Inscriptions de l'Orkhon déchiffrées*, Helsingfors 1896. (= MSFOu V)
- _____, “Alttürkische Inschriften aus der Mongolei, in Übersetzung und mit Einleitung”, übersetzt von Hans Heinrich Schaeder, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 78 (1924), pp. 121-175.
- User, Hatice Şirin, *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları*, Kömen Yayınları: 32, Türk Dili Dizisi: 1, Konya 2009.
- <http://dsr.nii.ac.jp/toyobunko/Lc-22/V-1/page-hr/0067.html.en> (Radloff 1892: KT S 12)
- <http://dsr.nii.ac.jp/toyobunko/Lc-22/V-1/page-hr/0069.html.en> (Radloff 1892: KT S 12)
- <http://dsr.nii.ac.jp/toyobunko/Lc-22/V-1/page-hr/0077.html.en> (Radloff 1892: BK N 14)
- <http://dsr.nii.ac.jp/toyobunko/Lc-22/V-1/page-hr/0079.html.en> (Radloff 1892: BK N 14)
- <http://dsr.nii.ac.jp/toyobunko/Lc-22/V-1/page-hr/0265.html.en> (Radloff 1896: KT S 12)
- <http://dsr.nii.ac.jp/toyobunko/Lc-22/V-1/page-hr/0269.html.en> (Radloff 1896: BK N 14)